

§8. Τι αντιπροσωπεύει η λέξη «Ιδέα». Θεώρησα ότι αυτά ήταν απαραίτητο να τα πω για την αφορμή αυτής της έρευνας για την ανθρώπινη νόηση. Αλλά πριν προχωρήσω σε ό,τι έχω σκεφτεί γι' αυτό το θέμα, πρέπει εδώ, στην αρχή, να ζητήσω συγγνώμη από τον αναγνώστη μου για τη συχνή χρήση της λέξης ιδέα, την οποία θα συναντά στο δοκίμιο που ακολουθεί. Επειδή νομίζω ότι αυτός είναι ο όρος ο οποίος εξυπηρετεί καλύτερα και αντιπροσωπεύει οποιοδήποτε αντικείμενο έχει η νόηση όταν ο άνθρωπος σκέφτεται, τον χρησιμοποίησα για να εκφράσω ό,τι εννοείται με τις λέξεις φάντασμα, έννοια, είδος ή οτιδήποτε μπορεί να είναι αυτό με το οποίο απασχολείται ο νους όταν σκέφτεται. Γι' αυτό το λόγο δεν θα μπορούσα να αποφύγω τη συχνή χρήση της.

Υποθέτω ότι εύκολα θα γίνει παραδεκτή η σκέψη μου ότι υπάρχουν τέτοιες ιδέες στο μυαλό των ανθρώπων. Ο καθένας έχει συνείδηση αυτών των ιδεών για τον εαυτό του και θα ικανοποιηθεί που οι λέξεις και οι πράξεις που τις αντιπροσωπεύουν βρίσκονται και στο μυαλό άλλων ανθρώπων.

Η πρώτη μας έρευνα, λοιπόν, θα είναι πώς οι ιδέες μπαίνουν στο νου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Π

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΕΜΦΥΤΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΤΟ ΝΟΥ

§1. Ο τρόπος που παρουσιάστηκε, μέσω του οποίου φθάνουμε σε οποιαδήποτε γνώση, είναι αρκετός για να δείξει ότι η γνώση δεν είναι έμφυτη. Είναι μια εδραιωμένη γνώμη μεταξύ μερικών ανθρώπων ότι υπάρχουν στη νόηση ορισμένες έμφυτες αρχές. Μερικές πρωταρχικές έννοιες, κοινά έννοιαι,¹⁸ είναι σαν χαρακτήρες τυπωμένοι στο μυαλό του ανθρώπου, τους οποίους η ψυχή προσλαμβάνει στην πρώτη ύπαρξή της και τους φέρνει μαζί της στον κόσμο. Θα ήταν αρκετό να πείσω απροκατάληπτους αναγνώστες για το λάθος αυτής της υπόθεσης, αν θα μπορούσα μόνο να δείξω (όπως ελπίζω ότι θα το κάνω στα επόμενα μέρη αυτής της Πραγματείας) πώς οι άνθρωποι, απλά και μόνο με τη χρήση των φυσικών τους ικανοτήτων μπορούν να προσεγγίσουν όλη τη γνώση που έχουν, χωρίς τη βοήθεια καμιάς έμφυτης αποτύπωσης και ότι μπορούν να φθάσουν στη βεβαιότητα χωρίς καθόλου τέτοιες πρωταρχικές έννοιες ή αρχές. Διότι φαντάζομαι ότι ο καθένας εύκολα θα βεβαίωνε ότι είναι θράσος να υποτίθεται ότι οι ιδέες των χρωμάτων είναι έμφυτες σ' ένα πλάσμα στο οποίο ο Θεός έδωσε όραση και μια δύναμη να

18. Ελληνικά στο κείμενο.

προσλαμβάνει τα χρώματα με τα μάτια από τα εξωτερικά αντικείμενα. Και δεν θα ήταν λιγότερο παράλογο να αποδοθούν αρκετές αλήθειες σε αποτυπώσεις της φύσης και σε έμφυτους χαρακτήρες, όταν έχουμε τη δυνατότητα να παρατηρήσουμε στους εαυτούς μας ικανότητες μέσω των οποίων μπορούμε να προσεγγίζουμε τις ιδέες των χρωμάτων εύκολα και με βέβαιη γνώση γι' αυτές, σαν να ήταν εντυπωμένες στο μυαλό.

Αλλά επειδή δεν επιτρέπεται σ' έναν άνθρωπο να ακολουθεί τις δικές του σκέψεις στην αναζήτηση της αλήθειας, χωρίς να κατακρίνεται, έστω κι αν οδηγείται ελάχιστα έξω από τη συνηθισμένη οδό, θα ειθέσω τους λόγους οι οποίοι με έκαναν να αμφιβάλλω για την αλήθεια αυτής της γνώμης¹⁹ σαν μια συγγνώμη για κάποιο λάθος, αν έκανα κάποιο. Αφήνω αυτό το λάθος να εξεταστεί από εκείνους οι οποίοι, όπως κι εγώ, αφιερώνουν τον εαυτό τους στην υιοθέτηση της αλήθειας, οπουδήποτε κι αν την βρουν.

§2. Η γενική συναίνεση είναι το σπουδαίο επιχείρημα. Δεν υπάρχει τίποτε πιο συνηθισμένο από το να θεωρείται δεδομένο ότι υπάρχουν κάποιες αρχές, τόσο θεωρητικές όσο και πρακτικές (επειδή οι άνθρωποι μιλούν και για τις δύο) για τις οποίες υπάρχει καθολική συμφωνία από όλους τους ανθρώπους. Ισχυρίζονται, εξ αιτίας αυτής της καθολικής συμφωνίας, ότι αυτές οι ιδέες πρέπει να είναι οι διαρκείς αποτυπώσεις τις οποίες λαμβάνουν οι ψυχές των ανθρώπων από την πρώτη υπαρκτή τους, και τις οποίες φέρνουν στον κόσμο μαζί τους και είναι τόσο αναγκαίες και πραγματικές όσο οι εγγενείς ιδιότητες των ανθρώπων.

§3. Η καθολική συγκατάθεση δεν αποδεικνύει ότι κάτι είναι έμφυτο. Το επιχείρημα που προκύπτει από την καθολική συγκατάθεση, έχει αυτό το λάθος μέσα του: ότι αν ήταν πραγματικό γεγονός ότι υπάρχουν συγκεκριμένες αλήθειες στις οποίες οι άνθρωποι συμ-

19. Ότι υπάρχουν έμφυτες ιδέες.

φωνούν, αυτές δεν θα αποδεικνύονταν έμφυτες, αν υπήρχε κάποιος άλλος τρόπος να φανεί πώς οι άνθρωποι φθάνουν σε καθολική συμφωνία για τα πράγματα στα οποία συμφωνούν, πράγμα που νομίζω ότι μπορεί να γίνει.

§4. «Το τι είναι, είναι» και «Είναι αδύνατο για το ίδιο πράγμα να είναι και να μην είναι» δεν είναι καθολικής αποδοχής. Αλλά, πράγμα που είναι χειρότερο, αυτό το επιχείρημα της καθολικής κατάφασης το οποίο χρησιμοποιείται για να αποδειχθούν οι έμφυτες αρχές, μου φαίνεται ότι είναι η απόδειξη ότι δεν υπάρχει καμιά έμφυτη αρχή, επειδή δεν υπάρχει καμιά στην οποία όλη η ανθρωπότητα να συμφωνεί καθολικά. Θα ξεκινήσω με τις θεωρητικές αρχές και θα πάρω παράδειγμα από εκείνες τις υπερεκτιμημένες αρχές της απόδειξης, «Ό,τι είναι, είναι» και «Είναι αδύνατο για το ίδιο πράγμα να είναι και να μην είναι», οι οποίες πιο πολύ από όλες τις άλλες θεωρούνται ότι είναι έμφυτες. Αυτές έχουν αποκτήσει τέτοια φήμη αξιωματικών παραδοχών οι οποίες είναι καθολικά αποδεκτές, που χωρίς αμφιβολία θα φανεί περίεργο που κάποιος αμφιβάλλει γι' αυτές τις αρχές. Ωστόσο, έχω το δικαίωμα να πω ότι αυτές οι προτάσεις είναι πολύ μακριά από το να τυγχάνουν καθολικής αποδοχής, αφού ένα μεγάλο κομμάτι της ανθρωπότητας δεν έχει καν ακούσει γι' αυτές.

§5. Αυτές δεν είναι με φυσικό τρόπο εντυπωμένες στο μυαλό, επειδή δεν είναι γνωστές στα παιδιά, στους ηλίθιους κ.τ.λ. Πρώτον, είναι φανερό ότι όλα τα παιδιά και οι νοητικά καθυστερημένοι δεν έχουν καμιά αντίληψη ή σκέψη γι' αυτές. Η έλλειψη αυτή είναι αρκετή ώστε να καταστρέψει εκείνη την καθολική συναίνεση, η οποία πρέπει να είναι επακόλουθο όλων των έμφυτων αληθειών. Μου φαίνεται σχεδόν αντιφατικό να λέει κανείς ότι υπάρχουν αλήθειες εντυπωμένες στην ψυχή τις οποίες δεν αντιλαμβάνεται ή δεν καταλαβαίνει. Η εντύπωση, αν σημαίνει κάτι, δεν είναι τίποτε άλλο παρά το να καθιστά κάποιες αλήθειες τέτοιες, ώστε να γίνονται αντιληπτές. Διότι

η οποιαδήποτε εντύπωση στο μυαλό, χωρίς το μυαλό να την αντιλαμβάνεται, είναι κάτι που μου φαίνεται δύσκολο να γίνει κατανοητό. Αν, λοιπόν, τα παιδιά και οι ηλίθιοι έχουν ψυχές και μυαλό που έχουν αυτές τις εντυπώσεις επάνω τους, αναπόφευκτα θα πρέπει να τις αντιλαμβάνονται και αναγκαστικά να τις γνωρίζουν και να καταφάσκουν σ' αυτές τις αλήθειες. Αλλά αφού τα παιδιά και οι ηλίθιοι δεν κάνουν κάτι τέτοιο, είναι φανερό ότι δεν υπάρχουν τέτοιου είδους εντυπώσεις. Άρα, αν δεν είναι έννοιες εντυπωμένες με φυσικό τρόπο, πώς μπορούν να είναι έμφυτες; Και αν είναι έννοιες οι οποίες είναι εντυπωμένες, πώς γίνεται να αγνοούνται; Όταν λέει κανείς ότι μια έννοια είναι εντυπωμένη στο μυαλό και, ωστόσο, την ίδια ώρα λέει ότι το μυαλό την αγνοεί και ότι ποτέ δεν την αντιλήφθηκε, είναι σαν να την κάνει ένα τίποτε. Για καμιά πρόταση δεν μπορεί να λεχθεί ότι ήταν στο μυαλό και ότι το μυαλό ποτέ δεν την αντιλήφθηκε ή ποτέ δεν την συνειδητοποίησε. Αν μία μόνο ήταν εντυπωμένη και το μυαλό την αντιλήφθηκε γι' αυτό το λόγο, τότε, για τον ίδιο λόγο, όλες οι προτάσεις που είναι αληθείς και το μυαλό είναι δυνατόν να τις γνωρίσει, θα μπορούσε να λεχθεί ότι είναι στο μυαλό και είναι εντυπωμένες. Αν για οποιαδήποτε πρόταση μπορεί να πει κανείς ότι είναι στο μυαλό και την οποία ποτέ το μυαλό δεν γνώρισε, θα πρέπει να βρίσκεται εκεί μόνο επειδή το μυαλό είναι σε θέση να τη γνωρίσει. Και έτσι το μυαλό θα είναι γεμάτο από αλήθειες τις οποίες θα μπορούσε να γνωρίσει. Μάλλον, όμως, αυτές οι αλήθειες θα είναι εντυπωμένες στο μυαλό, τις οποίες το μυαλό ποτέ δεν γνώρισε και μάλλον ποτέ δεν θα τις γνωρίσει. Αν ισχύει αυτό, ένας άνθρωπος θα μπορούσε να ζήσει πολύ και να πεθάνει αγνοώντας πολλές αλήθειες τις οποίες το μυαλό του ήταν σε θέση να γνωρίσει και μάλιστα με βεβαιότητα. Ωστε, λοιπόν, αν η ικανότητα να γνωρίζει κανείς είναι η φυσική εντύπωση για την οποία αναπτύσσεται η επιχειρηματολογία, όλες οι αλήθειες τις οποίες μαθαίνει ο άνθρωπος, σύμφωνα μ' αυτήν την υπόθεση, πρέπει να είναι έμφυτες. Και αυτή η σπουδαία θεωρία σχετικά με το έμφυτο

των ιδεών δεν θα οδηγεί πουθενά αλλού, παρά σ' έναν ακατάλληλο τρόπο διατύπωσης απόψεων. Ωστε ενώ υποτίθεται ότι λέει το αντίθετο, δεν λέει τίποτε διαφορετικό από αυτούς που αρνούνται τις έμφυτες αρχές. Νομίζω ότι ποτέ κανείς δεν αρνήθηκε ότι το μυαλό είναι σε θέση να γνωρίζει αριστέες αλήθειες. Λένε ότι η ικανότητα είναι έμφυτη και ότι η γνώση αποκτάται. Αλλά τότε γιατί όλη αυτή η διαμάχη για συγκεκριμένες έμφυτες αξιωματικές παραδοχές; Αν οι αλήθειες μπορούν να εντυπώνονται στη νόηση χωρίς να γίνονται κατανοητές, δεν βρίσκω καμιά διαφορά μεταξύ των αληθειών τις οποίες το μυαλό είναι σε θέση να γνωρίσει όσον αφορά την πηγή τους: όλες πρέπει να είναι έμφυτες ή όλες πρέπει να είναι επίκτητες. Εις μάτην θα προσπαθούσε κάποιος να τις διακρίνει. Αυτός, λοιπόν, που μιλά για έμφυτες σκέψεις στη νόηση (σκοπεύοντας να διακρίνει διαφορετικά είδη αληθειών), δεν μπορεί να εννοεί ότι τέτοιες αλήθειες είναι στη νόηση, αλλά δεν γίνονται ποτέ αντιληπτές ή ότι το μυαλό ολοκληρωτικά τις αγνοεί. Διότι αν αυτές οι λέξεις: «να βρίσκονται στη νόηση», έχουν κάποια σημασία, σημαίνει ότι μπορεί να γίνουν κατανοητές. Το να είναι κάτι στο μυαλό και ποτέ να μην γίνεται αντιληπτό είναι το ίδιο σαν να λέει κανείς ότι κάτι είναι και δεν είναι στο μυαλό ή στη νόηση. Αν, λοιπόν, αυτές οι δύο προτάσεις: «Οτιδήποτε είναι, είναι» και «Είναι αδύνατο για το ίδιο πράγμα να είναι και να μην είναι», είναι από τη φύση εντυπωμένες, τα παιδιά δεν μπορεί να τις αγνοούν. Τα νήπια και όλοι όσοι έχουν ψυχή αναγκαστικά πρέπει να τις έχουν στη νόησή τους, να γνωρίζουν την αλήθεια τους και να καταφάσκουν σ' αυτήν.

§§6(-7). *Απαντήθηκε ότι οι άνθρωποι τις γνωρίζουν αυτές όταν φθάνουν σε ηλικία να χρησιμοποιούν τη λογική.* Για να αποφευχθεί η παραπάνω συλλογιστική, συνήθως λέγεται ότι όλοι οι άνθρωποι τις γνωρίζουν και καταφάσκουν σ' αυτές, όταν φθάνουν σε ηλικία να χρησιμοποιούν τη λογική και ότι αυτό είναι αριστέο για να αποδειχθεί ότι αυτές είναι έμφυτες. Απαντώ: